

آیا مفهوم «منظر» متحول می شود؟

• اگوستن برک، جغرافیدان،
شرق شناس و فیلسوف، مدیر
مطالعات مدرسه مطالعات عالی
علوم اجتماعی پاریس، عضو
آکادمی اروپایی، اولین برنده
اروپایی جایزه بزرگ فوکوآکو
برای فرهنگ‌های آسیایی.
abilande@wanadoo.fr

• زمانی که در سال ۱۹۹۱، برنارد لاسوس دوره تخصصی پُست - مَستر باغ، منظر، سرزمین را در مدرسه معماری لاولت پاریس راه‌اندازی کرد، به لحاظ این ایده که منظر، همان محیط نیست، این دوره آموزشی متمایز شد. به عبارت دیگر، منظر برآمده از اکولوژی نیست. حال، اکولوژی منظر چطور می‌تواند وجود پیدا کند؟ و آیا در همه فرهنگ‌ها «منظر» هست؟ در آن زمان، بحث بسیار آشفته بود اما امروز، یک نسل از آن می‌گذرد. امروز این مسئله دارای چارچوب مشخصی است.

طی دوره تدریسم در دوره باغ، منظر، سرزمین از شروع تا پایان، موفق شدم آنچه در

Reference list

- Berque, A. (1986). *Le sauvage et l'artifice. Les japonais devant la nature*. Paris: Gallimard.
- Heidegger, M. (1992). *Concepts fondamentaux de la métaphysique : monde, finitude, solitude*, trad. Paris : Gallimard.

This suggests that optimistically we are on the eve to reunite what the modern dualism was split into about a part, subject to the other; in other words, on the eve of overcoming modernity. Not returning back, but rather by building on what modernity, especially modern physics, made possible: design, on rational and experimental bases, the reality is that the more modern object (S in principle). S is an abstraction, while necessary to reason, but cannot alone account for the reality that is necessarily S / P (as P S). This is because we exist, and because it is ours, and according to our very being (our mediance) that S concretely manifested as P. This is what in terms of landscape has fundamentally changed since 1991. Does it follow that the word "landscape" itself has changed? Probably, but this is a matter of lexicography.

Endnote

1. D.E.A Gardens, Landscape, Territory – Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Paris La Villette.
2. Jakob Von UEXKÜLL, German biologist and philosopher (1844 1864) who introduced the concept of Umwelt: "Every living species has his own environment where he implies his meaning and rules"
3. Tetsuro WATSUJI: Japanese philosopher and intellect (1889-1960).

qui à l'époque s'ouvrait à la phénoménologie. Aujourd'hui, nous pouvons non seulement fonder bien plus fermement la question du paysage en métaphysique (la question de l'être), mais aussi en physique. En effet, lorsque celle-ci montre que la réalité d'une particule dépend de la manière dont la saisit un dispositif expérimental, c'est-à-dire soit en tant qu'onde, soit en tant que corpuscule, cela relève exactement du même principe ontologique que celui de la trajectivité : S (ici la particule) n'est pas saisissable en soi, mais seulement *en tant que* P (ici une onde) ou P' (ici un corpuscule).

Cela conduit à penser que nous sommes à la veille (au sens large, soyons optimistes !) de réunifier ce que le dualisme moderne avait dissocié en sujet d'une part, objet de l'autre. Autrement dit, à la veille de dépasser la modernité. Non pas en revenant en arrière, mais au contraire en tablant sur ce que la modernité, et en particulier la physique moderne, a rendu possible : concevoir, sur des bases rationnelles et expérimentales, que la réalité est davantage que l'objet moderne (S, en principe). S est une abstraction, certes nécessaire à la raison, mais qui ne peut à elle seule rendre compte de la réalité concrète, qui est nécessairement S/P (S en tant que P). Cela parce que nous existons, et parce que c'est à nous, et

en fonction de notre être même (notre médiance), que S, concrètement, se manifeste en tant que P.

Voilà ce qui, s'agissant de paysage, a fondamentalement changé depuis 1991. S'ensuit-il que le mot « paysage » lui-même a évolué ? Sans doute, mais cela, c'est affaire de lexicographie.

Liste de référence

- Berque, A. (1986). *Le sauvage et l'artifice. Les japonais devant la nature*. Paris: Gallimard.
- Heidegger, M. (1992). *Concepts fondamentaux de la métaphysique : monde, finitude, solitude*, trad. Paris : Gallimard.

اینها واقعیت منظر را مورد پرسش قرار می‌دهد: واقعیت منظر (و واقعیت مکان) چیست اگر نه محیط عینی (Umgebung) است و نه یک خیال ذهنی؟ در این مرحله بازگشت می‌کنیم به آنچه «مارتین هایدگر» در کلاس‌های سال‌های ۳۰ - ۱۹۲۹ با عنوان مفاهیم اساسی متافیزیک (Heidegger, 1992) تدریس می‌کرد. هایدگر طی این مباحث، به موضوع "به مثابه" (als) می‌پردازد، که از نظر او شرط شکوفایی جهان (Welt) به موجود (Sein) وابسته است، و این دو با هم می‌آیند. در حوزه پژوهش ما، این "به مثابه" آن گونه‌ای است که محیط خود را به موجود ارائه می‌دهد؛ به عبارتی محیط، خود را "به مثابه منظر" نمایش می‌دهد.

میرهن است که واقعیت منظر مانند تمام واقعیات انسانی، برآمده از یک نوع "به مثابه" است. در این چشم‌انداز، واقعیت (و عبارت است از ترکیب یک عینیت (ع) و حالتی که این عینیت خود را به مثابه آن نمایش می‌دهد. این رابطه شبیه همان است که در منطق گزاره (گ) نامیده می‌شود: درک یک عینیت (ع) به‌خصوص به مثابه یک گزاره (گ). فرمول آن چنین نوشته « $g = g / e$ » و چنین خوانده می‌شود: "واقعیت عبارت است از e به مثابه g ؛ مثلاً واقعیت عبارت است از محیط به مثابه منظر.

در این رابطه که در آن واحد، یک داده عینی محیطی و شیوه‌ای که به مثابه آن نمایش داده می‌شود در نظر گرفته شده، منظر نه صرفاً عینی و نه صرفاً ذهنی، بلکه سیار^۵ (رفت‌وآمدی) است.

ments, called *fūdosei* (mediance), and defined as "the structural moment of human existence."

This "structural time" (i.e. the dynamic coupling) between subject and environment implies that the medium cannot be considered either as a single object or as a mere subjective representation. The notion of landscape has not always existed; she appeared in the fourth century in China and Europe during the Renaissance. The environment, however, had not changed, so why did it take a new word? Owing to place, he had changed. Indeed, the cultural elites have invented a new relationship with the environment, i.e. a new place, and that is why they called it "landscape."

These facts question the reality; what is the reality of the landscape (i.e. middle) if it is not the objective environment (Umgebung) or a subjective fantasy? We must return to what Heidegger, in his course of 1929-1930, called the Fundamental Concepts of Metaphysics (Heidegger, 1993). He develops a problem of in-as-a (als), which for him is the condition for the deployment of a world (Welt), thus being (Sein), both up together. Reported that before us, in this-as-that is the way in which the environment is reflected in some existing. In this case, it manifests as a landscape.

Indeed, like all human reality, the reality of the landscape is the result of

sujet est fonction du milieu. C'est ce que Watsuji, à propos des milieux humains, a appelé *fūdosei* 風土性 (mediance), et a défini comme « le moment structurel de l'existence humaine ».

Ce « moment structurel » (i.e. ce couplage dynamique) entre sujet et milieu entraîne que le milieu ne peut être considéré ni comme un simple objet, ni comme une simple représentation subjective. La notion de paysage n'a pas toujours existé : elle est apparue au IVe siècle en Chine, et en Europe à la Renaissance. L'environnement, pourtant, n'avait pas changé ; alors, pourquoi a-t-il fallu un mot nouveau ? Parce que le milieu, lui, avait changé. En effet, les élites culturelles qui se sont mises alors à parler de paysage ont inventé un rapport nouveau à l'environnement, i.e. un nouveau milieu ; et c'est cela qu'elles ont appelé « paysage ».

Ces faits questionnent la réalité. Qu'est-ce que la réalité du paysage (donc celle du milieu) si celui-ci n'est ni l'environnement objectif (!'Umgebung), ni un fantasme subjectif ? Il faut ici revenir à ce que Heidegger, dans son cours de 1929-1930, a appelé les *Concepts fondamentaux de la métaphysique* (Gallimard, 1993). Il y développe une problématique de l'en-tant-que (als), ce qui pour lui est la condition du déploiement d'un monde (Welt), donc de l'être (Sein), les deux allant ensemble. Rap-

ابتدا به صورت غریزی دریافته بودم را به زبان معرفت‌شناسانه ساختار دهم. موضوع منظر در مبحث مکان‌های انسانی قرار می‌گیرد؛ محثی که خود، مفروضات بیولوژیک، وجودشناسی (ontologique) و منطقی را داراست. منظر از نقطه نظر بیولوژیک به آنچه او کسکول^۲ «اومولت» (جهان محیطی، مکان) نامیده و در مقابل «اوم‌گبونگ» (Umgebung : داده محیطی عینی) مطرح کرد، اشاره دارد؛ به عبارت دیگر، وجود مکان به صرف خود مکان نیست بلکه در ارتباط با سوزنه (ذهن) خاص (موجود زنده) وجود پیدا می‌کند. «اوکسکول» به روش تجربی ثابت کرده دو موجود مختلف که در یک محیط قرار دارند، دارای مکان مشترک نیستند. این گزارش وجودشناسانه نشان می‌دهد همان‌طور که مکان، عملکرد عین است، عین نیز عملکرد مکان است. این همان است که «واتسوجی»^۳ فیلسوف ژاپنی در مورد مکان‌های انسانی، «فودوزئی - fūdosei» «به‌معنای میانگی» نامیده و این چنین تعریف کرده است: "لحظه ساختاری وجود انسانی".

این "لحظه ساختاری" میان ذهن و مکان نشان می‌دهد مکان، نه یک عینیت ساده است و نه یک نمود ذهنی صرف. مفهوم منظر همیشه وجود نداشته است: در چین در قرن چهارم میلادی و در اروپا در زمان رنسانس مطرح شد. اما محیط، عوض نشده است؛ پس لزوم وضع یک واژه جدید چه بود؟! پاسخ این است که مکان، تغییر کرده بود. بنابراین دانایان فرهنگی، رابطه‌ای جدید با محیط را ابداع کردند، یک مکان جدید؛ و آن را «منظر» نامیدند.

some in-as-a. In this perspective, the real (*r*) is defined as the combination of a certain object (what it is, namely the logical subject *S*) and this as what object appears. This report is similar to what is called a logical preaching entering a subject (*S*) as a certain predicate (*P*). Either the formula $r = S / P$, which reads: "The reality is *S* as *P*". For example, it is entered as environmental landscape.

In this relationship, which involves both the objective of the environment and how to capture the landscape (or the environment in general) is not only objective or only subjective, it is trajective. The notion of trajective came to me the pen when I wrote "Wild and artifice. Japanese to nature"; (Berque, 1986). The book is about landscape and it is a fact that a few years later, I was involved in the founding of DEA Landscape. I had not yet read Uexküll or Heidegger. I went to geography, which at the time was open to phenomenology. Today, we cannot just rely more strongly on the landscape issue in metaphysics (the question of being), but also on physics. Indeed, when it shows the reality of a particle depends on how seized an experimental device, that is to say either as a wave or as a particle, it falls exactly the same ontological than the trajective principle *S* (here the particle) is not perceptible in itself, but only as *P* (by a wave) or *P*' (here a particle).

porté à ce qui nous occupe, cet en-tant-que est le mode selon lequel l'environnement se manifeste à un certain existant. En l'occurrence, il se manifeste *en tant que paysage*.

Effectivement, comme toute réalité humaine, la réalité du paysage découle d'un certain en-tant-que. Dans cette perspective, la réalité (*r*) se définit comme la combinaison d'un certain objet (ce dont il s'agit, à savoir le sujet logique *S*) et de ce en tant que quoi cet objet se manifeste. Ce rapport est analogue à ce qu'on appelle en logique une prédication : la saisie d'un certain sujet (*S*) en tant qu'un certain prédicat (*P*). Soit la formule $r = S/P$, ce qui se lit : « la réalité, c'est *S* en tant que *P* ». Par exemple, c'est l'environnement saisi en tant que paysage.

Dans cette relation, qui implique à la fois le donné objectif de l'environnement et la manière de le saisir, le paysage (ou le milieu en général) n'est ni seulement objectif, ni seulement subjectif ; il est *trajectif*.

La notion de trajectivité m'est venue sous la plume quand j'écrivais *Le sauvage et l'artifice. Les Japonais devant la nature* (Gallimard, 1986), justement à propos du paysage ; ouvrage qui du reste a fait que, quelques années plus tard, j'ai été associé à la fondation du DEA Paysage. Je n'avais encore lu ni Uexküll, ni Heidegger. Je parlais de la géographie,

این آن جوهری است در مبحث منظر که از ۱۹۹۱ تاکنون تحول یافته است. آیا به دنبال آن، خود واژه «منظر» نیز متحول شده است؟ شکی نیست، اما موضوع پژوهشی جداگانه در حوزه واژه‌شناسی است.

پی‌نوشت

۱. D.E.A Jardins, paysage, territoires – Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Paris La Villette

۲. Jakob Von UEXKÜLL: بیولوژیست و فیلسوف آلمانی (۱۹۴۴ - ۱۸۶۴) که مفهوم اومولت (Umwelt) را مطرح کرد: «هرگونه موجود زنده محیط مخصوص خود را داراست که به آن معنا داده و قواعد خود را بر آن تحمیل می‌کند».

۳. Tetsuro WATSUJI: فیلسوف و متفکر ژاپنی (۱۹۶۰ - ۱۸۸۹)

۴. Mediance

۵. Trajectory

۶. Abstraction

فهرست منابع

- Berque, A. (1986). Le sauvage et l'artifice. Les japonais devant la nature. Paris: Gallimard.
- Heidegger, M. (1992). Concepts fondamentaux de la métaphysique : monde, finitude, solitude, trad. Paris : Gallimard.

مفهوم سیاریت هنگامی به ذهنم آمد که کتاب «وحشی و مصنوع. ژاپنی‌ها در برابر طبیعت» (Berque, 1986) را می‌نوشتیم، اتفاقاً کتاب از منظر می‌گوید و همان دلیل دعوت من به دوره باغ، منظر، سرزمینی مدرسه لاولیت شد. در آن زمان هنوز نه با عقاید هایدگر آشنا بودم و نه اوکسکول، در حوزه جغرافیا بودم که کمی به پدیدارشناسی گره می‌خورد. امروزه موضوع منظر نه تنها در متافیزیک (مسئله وجود) جایگاه دارد بلکه در فیزیک نیز وارد می‌شود: فیزیک نشان داده واقعیت یک جزء بستگی به شیوه‌ای دارد که مکانیسم تجربی آن را نمایش می‌دهد، خواه به‌مثابه پرتو خواه به‌مثابه اتم (ریزترین ذره) و این، همان اصل سیاریت است: ع (این‌جا همان جزء) به‌خودی خود به نمایش در نمی‌آید مگر به‌مثابه گ (این‌جا همان پرتو یا اتم یا ریزترین ذره). این بحث نشان می‌دهد در یک قدمی وحدت‌بخشی مجدد به آن چیزی هستیم که دوئالیسم مدرن به عین و ذهن تجزیه کرده بود. به گفته دگر، ما در حال سبقت از مدرنیته هستیم و نه از طریق بازگشت به پس، بلکه از طریق حرکت به پیش و با کمک همان چیزی که فیزیک مدرن ممکن ساخت: درک آنکه براساس عقل و تجربه، واقعیت بسیار بیش از عینیت (ع) مدرن است. ع یک انتزاع است، البته که ضروری است برای تعقل، اما به‌تنهایی نمی‌تواند متوجه واقعیت مادی باشد که لزوماً همان گ / ع (عینیت به‌مثابه گزاره) است. دلیل وقوع این حالت، وجود ماست و آن اینکه این ما هستیم که براساس وجودمان (میانگی‌مان)، ع به‌طور مادی، به‌مثابه گ نمود می‌یابد.

Is the Word "landscape" Changing There?

Augustin Berque, Geographer, philosopher and orientalist, director of studies at the Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (Paris), Member of the European Academy, in 2009 he was the first Westerner to receive the Grand Prize of the Fukuoka for Asian cultures.
abilande@wanadoo.fr

Augustin Berque, Géographe, orientaliste et philosophe, directeur d'études à l'Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (Paris), Membre de l'Académie européenne, il a été en 2009 le premier occidental à recevoir le Grand Prix de Fukuoka pour les cultures d'Asie.
abilande@wanadoo.fr

Le mot «paysage» évolue-t-il?

When the post-master course of Gardens, landscape, territory¹ ("DEA Landscape") was founded by Bernard Lassus at the School of Architecture Paris-La Villette in 1991, he was distinguished particularly by the idea that the landscape is not the environment. In other words, the landscape does not fall within the ecology. So how can there be landscape ecology? And is there "landscape" in all cultures? At the time, the debate was quite confusing, but a generation has passed since. Can we now frame the issue more firmly?

Having taught in the DEA Landscape from beginning to end, I had plenty of time to build epistemologically what at first was rather intuitive to me. The issue of landscape is organized in the issue of human environments, which implies a biological basis for both ontological and logical. Biologically, it is within this Uexküll² called Umwelt (surrounding world, environment) as distinct from the Umgebung (the given environmental objective) which means that the environment is not in itself, but according to a certain topic (the living). Uexküll proved experimentally that, placed in the same environment, two different species do not have the same medium. Ontologically, the report implies that, as the medium is based on the subject, the subject is a function of the environment. This is what Watsuji³ about human environ-

Lorsque le DEA Jardins, paysage, territoires (« DEA Paysage ») fut fondé par Bernard Lassus, en 1991, à l'École d'architecture de Paris-La Villette, il se distingua notamment par l'idée que le paysage n'est pas l'environnement. Autrement dit, le paysage ne relève pas de l'écologie. Alors, comment peut-il exister une écologie du paysage ? Et y a-t-il, oui ou non, « paysage » dans toutes les cultures ? À l'époque, le débat était assez confus, mais une génération a passé depuis. Peut-on aujourd'hui cadrer plus fermement la question ?

Ayant enseigné dans le DEA Paysage du début à la fin, j'ai eu tout loisir de construire épistémologiquement ce qui au départ était pour moi plutôt intuitif. La question du paysage se place dans une problématique des milieux humains, laquelle suppose un fondement à la fois biologique, ontologique et logique. Biologiquement, elle relève de ce qu'Uexküll a appelé Umwelt (monde ambiant, milieu) par distinction avec l'Umgebung (le donné environnemental objectif) ; ce qui veut dire que le milieu existe non pas en soi, mais en fonction d'un certain sujet (le vivant). Uexküll a prouvé expérimentalement que, placées dans un même environnement, deux espèces différentes n'ont pas le même milieu. Ontologiquement, ce rapport entraîne que, de même que le milieu est fonction du sujet, le